

OSZTOVITS SZABOLCS

Krudy Gyula: Szindbád utja a halálnál
/Elemzés/

Kényszerítő közhely avval kezdeni egy Krudyról szóló írást, hogy "Krudy a magyar irodalomtörténet nagy adóssága"¹; életműve nincs föltárva, és nincs megnyugtató hely kijelölve számára a magyar irodalom folyamatában. Az irodalomtörténet még mindig jórészt magányos ködlovagnak tartja, aki a kortárs magyar szellemi életből és valóságból kistaszitva él, s valami neoromantikus írót lát Krudyban; életművét visszautalja a Nyugaton-"innenre"², vagy művészetében egy helytelen utválasztás kivételes írói eszközökkel való véghezvitelét látja³. Előbb talált tetszetős világirodalmi párhuzamokat, mintsem azokat a pontokat találta volna meg, amelyekkel Krudy munkássága a kortárs magyar irodalommal és valósággal érintkezik. Pedig az érintkezés elvi szükségszerűségére Mátrai László⁴ már 1948-ban felhívta a figyelmet, majd még hangsúlyosabban a cikkére válaszoló Örkény István⁵.

Az elemzés az 1911-ben íródott "Szindbád utja a halál-nál" című novella világát vizsgálja, nem elszakítva a többi Szindbád-novellától, és nem elszakítva a kortárs írók műveitől. E módszert az irodalom, a művészet sugallja, mely egy adott korban jórészt hasonló kérdéseket vet fel, hasonló problémákra vár választ. S reméljük, hogy ez az eljárás a Krudy-mű teljesebb megértéséhez vezet el bennünket.

Szindbád ötödik utja eltér a többi Szindbád-novellától, főként szerkesztésében. Nem alkalmazható rá e novellák jellegzetes felépítési módja⁶, de egyes tartalmi vonatkozásában szorosan kapcsolódik hozzájuk. Ezért a konkrét mű elemzése előtt általános Szindbád-problémákkal kell foglalkoznunk. Elkerülhetetlenül fel kell tennünk a kérdést: kicsoda Szindbád?

A század első évtizedeiben a művészet előtt minden új kor első, döntő fontosságú kérdése áll: "a személyiség vál-

tozott helyzetét, szerepét és értékét kellett tisztáznia."⁷ A XIX. század pszichologizmusának steril perspektívája, hogy mindent az "én és a világ" antitézis koordináta-rendszerében vizsgál, az új kor emberének kérdéseire már csak a válaszok szűkös alternatíváit nyújtja.⁸ Az új értékrend hiánya s a réginek korlátolt lehetőségei okozzák a válaszadás szűkösségét, s ez okozza a századelő individuumának öntépjő gyötrelmét is. Babits sokat idézett sora: "Bűvös körömből nincsen mód kitörni" - nemcsak az ezoterikus költő sóhaja, hanem olyan probléma megértése is, amely ott van a kor minden szimbolista, szecessziós, későnaturalista alkotása mélyén, ott van Ady, Babits, Kosztolányi, Krúdy, Kafka egy-egy alkotói korszakában is. A személyiség önmagára utaltságából való kitörés szándéka teremti meg a 10-es évek magyar irodalmában az alteregók sokaságát. Ady Endre Margitája, Babits Mihály Gólyakalifája, Táborj Elemérje, Kosztolányi szegény kisgyermekke, Krúdy Szindbádja "csak részben önarckép, alteregó is, minthogy nem az alakmáson felfedezhető írói életrajzi mozzanatok szabják meg jellegét, hanem az emberi létezés művészi megragadása "modern" lehetőségeinek egyike."⁹

Szindbád állandó új s új vizekre való hajózásának okát nem lehet a romantikához visszanyulva értelmezni, s főként nem mint a társadalomtól való önkényes elfordulást. Az otthontalanság érzete kényszeríti Szindbádot mindig új utakra, mely otthontalanság-érzet a 10-es évek valóságának talán legfontosabb jellemzője. Egyszerre individuális és társadalmi, szellemi és testi. A magyar Művész otthontalanság-érzete csak részben kapcsolódik a századvég és századelő külföldi íróinak esztéta jellegű kivándorlásához, amely Párizsba vitte Rilket és Dariót, Alexandriába Kavafiszt, Angliába Henry James-t, s Eliotot, Rómába Ezra Poundot; társadalmi hitelét a népi tömegek kivándorló nyugtalansága adja.¹⁰ "Menni, menni akárhová, most itthon rossz" - mondja egyik cikkében Ady,¹¹ vagy "A kék tenger partján" című versében: "Elvágyom onnan, ahol bolygok".¹² Az elvagyódás a korai Babits-verseknek is egyik legfontosabb

motivuma. "Más vidékre vágyol innen" - mondja a "Páris" című verse első sorában.¹³ Kosztolányi "A szegény kisgyermek panaszaiban" vall erről az érzéséről:

Járok japán, olasz és muszka földön,
síró vizen és sivó szárazon.
Távolságok és sinek gombolyagja,¹⁴
ölembé gombolyul a messzeség.

Juhász Gyula pedig így ír:

Oly unt ma a kisváros, oly szűk ma a világ,
Ugy vonznak, úgy üzennek a távol Indiák.
/"Isten háta mögött"^{15/}

A "Szindbád" név- és hősválasztás azonban nemcsak az otthontalanság általános érzetéből fakad, hanem szinte ennek ellentettje, pontosabban az otthontalanság ellen való védekezés is kényszeríti a Szindbád név választását. "...ugyanaz az írói mozdulat jelenik meg, amelyet világirodalmi szinten éppen akkoriban Joyce hitelesített, amikor regénye központi hőségé Ulyssesst tette, aki, akárcsak Szindbád, "hajós". Krudynak is örök képzet kellett, ebben a kor irodalmának mitológia-igénye üzent, s ebből az üzenetből is a modern próza problematikájának a sűrejére nyílik kilátás: az írói rendteremtés egyik lehetséges formája volt a készen kapott mitológiai életséma alkalmazása..."¹⁶ De a költészetben is megfigyelhetjük ezt: Babits a görög kultúrkörhöz nyúl vissza, míg Ady egy sajátos, magateremtette mitológiát alkot.

Krudy a Szindbád nevet az "Ezeregyéjszaka meséi"-ből vette, gyermekkorának kedvenc olvasmányából. Közvetlenül a keleti meséhez kapcsolódnak az első két bekezdés következő szavai: Szindbád, a csodahajós; Sztambul, szíriai kereskedők, hajó, selyemköpeny.¹⁷ De Szindbád elszegényedése is erősen kapcsolódik az eredeti meséhez: "...apám kereskedő volt, mégpedig a legelőkelőbb és leggazdagabb polgárok közül. Még kisgyerek voltam, amikor meghalt, és rám hagyta a vagyont, az ingatlanokat meg a majorokat. Felnöttem és rátettem mindenre a kezemet, finom ételeket ettem, finom italokat ittam, fiatalemberekkel barátkoztam, finom öltözékekben cifrálkodtam, barátaimmal és társaimmal csavarogtam, és azt hittem, hogy ez örökké fog tartani, és hasznomra lesz. És így folyt ez az élet jó

darab ideig. Egyszer aztán mégis megjött az eszem: felocsudtam léhaságomból, és észrevettem, hogy e sok kincs - volt, nincs, a sok szép ezüst elszállt, mint a füst; s a mim volt, elvándorolt."¹⁸ A novella indításában azonban nemcsak e keleti mese, hanem az Ujszövetség toposzai is jelen vannak. A Krisztus-történetek jellegzetes időmeghatározásával indul a mű: "Abban az időben..."¹⁹. Az evvel való indítás jelentése kettős: egyszerre köti hősrünk történetét a mitoszok végtelen idejéhez és szakítja el is tőle, hisz az "abban az időben" eredeti, ujszövetségi jelentése egy mindenkialtal ismert, konkrét időt jelez. Ez utóbbi, szűkített jelentést erősíti fel a következő időjelölés, melyben az "abban" névmás közelre utaló párját használja, és egy jelző közbeiktatásával már a mű konkrét idejét jelöli: "Ebben a nyomoruságos időben"; az egész műből kibontva, még pontosabban: az 1910-es évek. És a történet helye is elszakad a mese világtól: Pest-Buda. A novella idő- és térkoordinátái, hamar elszakadva a mitosz végtelenségétől, adottak: konkrét időt és konkrét teret jelölnek ki a történetnek. Meg van pontosan határozva Szindbád életkora is: "Harminc esztendő volt...", de hőst az író evvel újra a mitosz vonzásába kapcsolja: "Jézus mintegy 30 esztendő volt, mikor föllépett" /Lukács 3,23/. A 30 éves korában az emberek megváltására készülő Jézus szembeállítás - az asszociációk síkján - az önmaga megváltását és megváltoztatását kereső Szindbáddal e novellák leglényegi kérdését mutatja. Az életét céltalannak látó, koldusként bolyongó Szindbád "a sorsra, a véletlenre bizta élete hajóját, csak homályosan sejtette, hogy most is, mint már annyiszor, valamely leány vagy asszonyféle akad útjába, aki majd új életet önt belé, friss vért az ereibe és új gondolatokat kiégett agyvelejébe." Jogosan várhatta a nőktől ezt, hisz "már tizenöt esztendő kora óta a nőknek és a nőkért élt." De "Ebben a nyomoruságos időben a hajósnak még a szerelmhez sem volt kedve." Az "azelőtti" Szindbád pedig messzi városokba is elment a nők után, "a nőket kereste mindenütt", "sok forró csók, sok őszinte szívből jövő ölelés emléke füzte" hozzájuk.

A Szindbád ifjúságára való visszaatalás nem a Szindbád-novellák jellegzetes emlékezési formájához tartozik. Az igazi szindbádi emlékezés "mult és jelen szembesülési pontján keletkezik", és az emlékezés lehetetlenségéről tanuskodik.²⁰ E novellában viszont csak visszaatalás történik, hisz funkciója egyértelműen Szindbád ifjúsága szépségének bemutatása a most helyét nem lelő felnőttel szemben.

Az 1910-es években 30 éves Szindbád gyermekkorra, ifjúságra, s a nőekkel való első kapcsolataira az 1880-as évektől a századforduló első éveig tartanak. Ezt az időszakot pedig a régi értékrend viszonylagos háborítatlansága és "az a ritka és gyorsan elszálló történeti pillanat, melyet úgy hívnak, hogy: Béke"²¹ jellemez. Különösen visszatekintve van így, a "megrontással megszépülő varázs által", egy darabokra tört, háboruba rohanó világból visszanezve. Nem Szindbád változott meg, nem is a nők, hanem a világ a rendből a káoszba, a békéből a háboruba fordult, s a megváltozott világban Szindbád már nem találja a helyét, s a nők sem vigasztalják, hisz ők is változtak a világgal. Így a Szindbád ifjúságára való visszaatalás nem romantikus multba fordulás; a Tegnap idézése Krudynál is a pozitív értékek, a teljes élet felmutatása, ahogy ezt a szakirodalom Ady kései verseiben is kimutatta.²² A novella egységes szerkezeti ívét megbontó hosszú visszaatalás az ifjúságra így nyer mélyebb értelmet.

A tulajdonképpeni fabula csak ezek után kezdődik. Szindbád találkozik avval a nővel, akitől élete megújítását várhatja. "Akkoriban - midőn szegény és a szegénységében ellustult volt - egyszer találkozott végre egy leánnyal, aki virágot árult egy táncoshelyen..." A végre nyomatékosító szó tartalmilag, az aki utalószó pedig formailag utal vissza azokra a sorokra, amelyekben Szindbád megárváltásigényéről van szó. "Szindbád a sorsra, a véletlenre bízta élete hajóját, csak homályosan sejtette, hogy most is, mint már annyiszor, valamely leány vagy asszonyféle akad utjába, aki majd új életet önt belé..."

A találkozás helye cseppet sem hasonlít a szindbádi randevuk állandóan visszatérő, erős hangulati hatásu helyeire: a felvidéki kisvárosok szűk utcáira, a templomkertekre, vagy a csendes budai kerthelyiségekre, hanem a 10-es évek Pestjének ócska lebuja ez valahol a Keleti környékén, egy azok közül, melyeket később Krudy az "Ady Endre éjszakái"-ban számba vett. A kivetettek és kívülmaradók között találjuk Szindbádöt, egyszerre köztük és mégis kívül tőlük, szemlélve csupán, álmosan nézve a táncolókat, és várva, hogy élete új fordulatot vegyen.

Szindbád és a virágáruslány kapcsolatában a szindbádi szerelem jellegzetes attitűdjét fedezhetjük fel. "Egyrészt a lovagkor megújult tiszteletével közeledik feléje, másrészt... borzongva idézi meg a belőle /a nőből/ kiáradó végzetet"²³, egyszerre van meg benne a szertartásos tisztelet és a testiség, a "hevesség" és a "közöny". Szindbádnak a "békeidőkben" szerzett sokféle tapasztalata, a szerelem tudományának ismerete vonzza Szindbádhoz a nőt, de a megváltozott világban a csodahajós értetlenül áll a nők előtt. Már nincs mérce, amivel megítélhetné a nőt, e "könnyüvéru, éjszakai nők" között nem tűnik föl neki a virágáruslány tisztasága, aki a teste helyett mindenét, az életét adta oda Szindbádnak; - megdöbbenésénél már csak élettapasztalata nagyobb, mely minden váratlan és látszatra illogikus jelentésben és cselekedetben az élet természetes logikáját látja.

Ez az életbölcselet azonban csak részben ad magyarázatot arra, hogy Szindbád oly természetes magátólérthetődéssel veszi tudomásul, hogy a virágáruslány öngyilkosságra készülődik. "A termete karcsu, vékonyka: igen szép menyasszony lesz belőle a másvilágon - gondolta Szindbád, amig tünyn felhajtotta poharát." Nem kell közvetlen lélektani indítékot keresnünk a virágáruslány meghalni készülésében, hisz mindenfajta pszichologizmus idegen a Szindbád-novelláktól.²⁴ Abban a korban kell keresnünk az okot, indítékot, mely Szindbád életét is céltalanságra ítéli; a kaotikus, értékvesztő, s ezáltal otthontalanságra ítélő korból, mely az anyagi értékek devalválódását és a tömeges nyomort is magával hozta,

az individuum egyik társadalmi méretű menekülési formája volt az öngyilkosság. Szindbád boldog ifjuságától a 30 éves Szindbád koráig majd megduplázódott az öngyilkosok száma Magyarországon.²⁵ Még az öngyilkossági hullám kezdetén, 1895-ben így ír erről Krudy egyik cikkében: "Egy problémát hord magában minden ember. Ez a probléma: megküzdeni tudni az élettel, hogy úgy vegyük az életet, ahogy az van, és ne másképp. Az élet szörnyűségesen reális, reális az undorodásig. A probléma megoldása, úgy élni, hogy ne vegyük észre éppen a legsötétebb oldalakat a létben. Szépet ugyanis keveset láthatunk; a derű és a fény a legritkább az életben. Itt ott van egy kevés, egy nagyon kevés, és igen sokan csak távolról élvezik.

Aztán azok a szerencsétlenek ilyenkor tavaszkor ébrednek fel a nyomorúságokból. Ugy hiszik, hogy boldog mindenki, csak ők nem. És legtöbbször az anyagi a rugó. Igen, a pénz, a nyomorult pénz, amiből olyan kevés van mindenkinek. A pénz után a lelki bajok, kielégíthetetlen vágyak. Erzéki vágyak, egy Szodoma bűneivel s a lelki vágyak szokráteszi szomjjal...²⁶

Hiába Szindbád életbölcseessége - úgy vegyük az életet, ahogy van -, céltalannak látja életét. De ragaszkodik hozzá, és várja, hogy valami megváltsa, célt és értelmet nyerjen élete. A megváltás azonban elmarad, s itt a Szindbád-novellák közös problémájához jutunk vissza: Szindbád hiába várja vissza a múlt idők asszonyait, az élet egészét, az idő nem fordítható vissza, a jelen pedig nem az élet kiteljesedése, hanem szorongató bezáródás. "Büvös körömből nincsen mód kitörni, / Csak nyilam szökhet rajta át: a vágy" - idézzük újra Babitsot. Szindbádnak is csak a vágy, a remény marad. A mű utolsó bekezdésében a "magában azt gondolta" kifejezés a "remélte, szeretne volna" értelemben szerepel. A mű utolsó mondata: "Csillaga újra felragyog, és hajója szerencsés szelekkel röptül tova." - e reményt magához vonzva emeli újra az elbeszélést a mese világának végtelen idejéhez.

"Krudy állítólagos "impresszionizmusával"... állást kell foglalnunk, mivel e kérdés döntően befolyásolja az író

stilus- és irodalomtörténeti helyéről, jelentőségéről alkotott képünket." - írja Kemény Gábor stilisztikai tanulmányában.²⁷ Ha a stilusirányzatok felől közelítünk a műhöz, ki-ki megtalálhatja benne az impresszionista, szecesz-sziós, szimbolista vagy szürrealista jegyeket. Egy autonóm írói világban különböző stilusirányzatok jegyeit keresni, különösen a XX. század első évtizedeiben írott műben, amikor a különböző stilusirányok át- meg áthatják egymást, egymástól elválasztani őket csak az adott stilusirány csonkításával lehet, s nem vezethet érdemi eredményhez.

A tartalomtól elvonatkoztatott formaelemzések Krudy stilusát alapjában véve pointilistának és filmszerűnek tartják.²⁸ "Az impresszionista művész a szemléleti egész helyett részletbenyomásokat rögzít, színfoltokra és árnyalatokra bontja a látványt. Valami ilyesmire törekszik az igazi hangját végre megtaláló Krudy is, s ennek az érzékeny és gyöngéd pointilizmusnak pompás kifejezője a ... színekdoché." - írja Kemény Gábor.²⁹

"A színekdoché az 'Ötödik ut' leglényegesebb stiluseszköze. Lényege, hogy a cselekmény emberi szereplőit mutatják be képszerűen, mégpedig oly módon, hogy a./ valamelyik testrészüket vagy b/ valamelyik ruhadarabjukat nevezik meg az egész helyett."³⁰ A testrészek közül különösen a szem ragadja meg Krudy fantáziáját. Szindbádnak is először a virágáruslány "harmatos szeme" tűnik fel. De az ifjúságára való visszaemlékezésben is a női szemekre utal legelőbb: "Sok tüzes szem, sok forró csók, sok őszinte szívből jövő ölelés emléke fűzte Szindbádot a szeles Lemberghez." A ruhadarabok közül leggyakrabban a lábbelit emeli ki: "A cipők, a nyergesek, a magossarkuak vagy a szalagos félcipők még megdobbantották szívét..." De a mulatozás leírásakor is alkalmazza a színekdoché: "A hajdiszek megbomoltak és a kiszabadult hajszálak, mint hosszú fűszálak a szélben, röpködtek tánc közben..., szélesre kötött nyakkendők libegtek..." A színekdoché alkalmazása Krudynál nem a pars pro toto-t jelentik. Krudy

nem 'bontja' részletbenyomásokra az 'egészt', mert az 'egész' nincs, darabokra hullt - a szinekdoché alkalmazása nem impresszionista manír, hanem a valóság tükrözésének adekvát irói módszere.

A Szindbád-novellák s konkrétan az elemzett novella másik jellegzetes stiluseszköze: az indaszerűen egymáshoz kapcsolódó tagmondatok alkotta bonyolult körmondatok is csak a tartalomtól elvonatkoztatva jelentik azt, hogy "az impresszionista író... mindent el akar mondani szereplőjéről"³¹. Holott éppen ennek ellenkezőjéről tanuskodnak: az alá- és mellérendelő mondatok kusza szövevényében jórészt eltűnik a logikai és grammatikai szervező elv, az összetett mondatok tagmondatokra esnek szét, formai oldalról is tükrözve azt a világot, amely a műben ábrázolódik.

Mikor 1909-ben a "Kocsi-ut az éjszakában" című versben Ady először fogalmazta meg a magyar irodalomban az individuum szorongató élményét, a csonkaság-érzetet, az Egész hiányát, "a széttörtséget, a darabokra hullást, a rendezetlenséget, egy logikailag teljes, zárt műben tökéletesen "rendezett" megformáltsággal közvetíti a költő,... a valóság megfoghatóságának igénye és a valószerűtlenség jelenik meg együtt."³² Krudynál a reményt a történetnek a mese, a mítosz szintjére való átlendítése tartalmazza, nem menekülésként a valóságtól, hanem a személyiség örök vágyát kifejezve a rend, a létezés egésze iránt.

Krudy a "Szindbád utja a halálnál" című elbeszélésében az individuum szorongató magáraulatalságáról, kitörési vágyáról szól egy számára ellenséges, darabokra szétesett világban. A probléma megoldását nem tartalmazza és nem is hozhatja a mű, hisz nem is lehetséges ilyen vagy olyan eldöntése a személyiség e gyötrő kérdésének: "hanem a kérdés meghaladása, félretolása hozza a probléma megoldását."³⁵ Ahogy eljut Ady az "Uj s uj lovat" című verséhez, Babits a Jónás könyörgéséig, úgy haladja meg Krudy is későbbi műveiben /amint Fejér Ádám konkrétan kimutatta ezt "Az utolsó szivar az arabs szürkéhez" elemzésekor/, a szűk individuális perspektívát.

Jegyzetek:

- 1./ SZERB Antal: Magyar irodalomtörténet, Magvető Bp. 1972. 430.
- 2./ VARGHA Balázs: Krudy-problémák, In: Álom, szecesszió, valóság, Magvető Bp. 1973. 102-125.
- 3./ CZINE Mihály: Krudy Gyula, Kortárs 1965/2. 321-323.
- 4./ MÁTRAI László: Krudy realizmusa, Magyarok 1948/1. 22-25.
- 5./ ÖRKÉNY István: A Krudy-vita, Magyarok 1948/2. 114-116.
- 6./ A Krudy-novellák szerkezetéről ld. FEKETE Elvira: A Szindbád varázsa, Üzenet 1975/5-6. 402-411.
- 7./ PÓR Péter: Az irodalmi szecesszió fogalmáról, Valóság 1969/8. 77-85.
- 8./ FEJÉR Ádám: Tul a szecesszión, In: A novellaelemzés új módszerei, Akadémiai Bp. 1971. 51-60.
- 9./ BORI Imre: Krudy Gyula "nagy évtizede", In: Fridolin és testvérei, Forum 1976. 70-71.
- 10./ KIRÁLY István: Ady Endre, Magvető Bp. 1972. 228-229.
- 11./ idézi Király István: i.m. 229.
- 12./ ADY Endre összes versei, Szépirodalmi Bp. 1972.
- 13./ BABITS Mihály összegyűjtött versei, Szépirodalmi Bp. 1962.
- 14./ KOSZTOLÁNYI Dezső összegyűjtött versei, Szépirodalmi Bp. 1962.
- 15./ JUHÁSZ Gyula összes versei, Szépirodalmi Bp. 1959.
- 16./ BORI Imre: i.m. 72.
- 17./ KRUDY Gyula: Szindbád utja a halálnál /ötödik ut/, In: Szindbád, Magyar Helikon 1975. 57-62.
- 18./ A tengerjáró Szindbád első meséje, vagyis az első utazás In: Az ezeregyéjszaka meséi, Ford.: HONTI Rezső Európa Bp. 1961. 438.
- 19./ Máté 12,1; 14,1. Szent Biblia, magyar nyelvre fordította KAROLYI Gáspár, Bp. 1966. A Magyarországi Református Egyház Zsinati Sajtóosztálya
- 20./ BORI Imre: i.m. 75.
- 21./ HALÁSZ Gábor: Vázlat a szecesszióról, In: Válogatott írásai, Magvető Bp. 1977. 501.
- 22./ ld. SCHWEITZER Pál: Ember az embertelenségben /A háborus évek Ady-verseinek szimbolikus motívum-csoportjai/ Irodalomtörténeti Füzetek, Akadémiai Bp. 1969.
- 23./ HALÁSZ Gábor: Ferencjózsefi idők, In: i.m. 337.

24./ KELEMEN László a "virágáruslány megokolatlan öngyilkosságáról" beszél.

KELEMEN László: Krudy Gyula, Szeged 1938. 50.

25./ Az öngyilkosságok száma Magyarországon 1895-1916 között

Év	öngyilkosságok száma	a halálesetek %-ában
1892-95	2052	0,45
1896-1900	2906	0,64
1900	3176	0,71
1901	3016	0,71
1902	3136	0,68
1903	3329	0,74
1904	3552	0,82
1905	3516	0,73
1906	3342	0,76
1907	3391	0,75
1908	3621	0,81
1909	3656	0,80
1910	3763	0,88
1911	3719	0,82
1912	3833	0,90
1913	4000	0,92
1914	3840	0,88
1915	3284	0,69
1916	2897	0,74

Magyar Statisztikai Évkönyv, Szerk. és kiad. a Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal, Bp. Athenaeum megfelelő évfolyamai

26./ KRUDY Gyula: Tavaszi öngyilkosok /1895/

27./ KRUDY Gyula: Pesti emberek /Publicisztikai írások/ Magvető Bp. 1963. 18-20.

Krudy egy későbbi cikkében is foglalkozik az öngyilkosság kérdésével: KRUDY Gyula: Tavaszi halál, In: K. Gy.: Pest 1916 Tevan kiadás, 1917. 18-25.

27./ KEMÉNY Gábor: Krudy képalkotása, Nyelvtudományi Értekezések 86. sz. Akadémiai Bp. 1975. 100.

28./ Az impresszionista stílus 'filmszerűségére' Radnóti Miklós hívta fel a figyelmet Kaffka Margittal foglalkozó tanulmányában: RADNÓTI Miklós: Kaffka Margit művészi fejlődése In: R.M.: Tanulmányok, cikkek, Magyar Könyvtár Bp. 1956.33. Krudy stílusának filmszerűségéről vallott elképzelések különösen Huszárik Zoltán kitűnő Szindbád-filmje után láttak igazolást tételüknek. Fekete Elvira már odáig megy el, hogy a film hatott Krudy stílusára. "Ahhoz ugyanis nem fér kétség, hogy Krudy, aki a film fortélyos kifejezőerejéről és szuggesztív megjelenítő képességéről már nemcsak hallomásból tudott, hanem konkrét filmélmények alapján is - az irodalom nyelvén, vagyis az adott lehetőségeken belül szándékosan kísérelt meg egy elképzelésének és egy 1920-ban pub-

likált szerény, de ötletes filmtervének megfelelően olyan művet készíteni, amely stílusában is és látásmódjában is nem annyira klasszikus irodalom szigorú szerkezeti zárt-ságához, mint inkább a film eszményi szépségéhez illetve az eszményi filmképek láttatási varázsához áll közelebb." /FEKETE Elvira: A Szindbád varázsa, Üzenet 1975/5-6. 402-411./ A stílus egy autonóm írói világ műben történő tükrözésének egy szintje. A filmképek egymásutánja, villód-zása pedig filmi technika. A filmstílus szintén egyfajta világlátást közvetít, de nem szükségszerűen bontja "ké-pekre" a valóságot. Így el kell vetnünk a Krudy-stílus filmszerűségét. A Szindbád-film azért volt kitűnő, mert a film öntörvényű formanyelvével fogalmazta meg Krudy vilá-gát.

29./ KEMÉNY Gábor: i.m. 26.

30./ KEMÉNY Gábor: u.o. 26.

31./ HERCZEG Gyula: A modern magyar próza stílusformái, Tan-könyvkiadó Bp. 1975. 108.

32./ SZIGETI Lajos: Ady Endre: Kocsi-ut az éjszakában, In: ACTA HISTORIAE LITTERARUM HUNGARICARUM TOMUS XV. Szeged, 1977. 123-145.

33./ FEJÉR Ádám: i.m.